

straheerd; „abstracte“ bonnen nu storen de veiligheidillusie niet. In het algemeen is „het abstracte“ daarom ook zoo welkom in de kazematjeskerk b.v.

Toch kan in het kazematje niemand leven; daardoor ook niemand gezond denken. Het is waar, dat het geloof de antinomieën in het denken haat; maar het is evenzeer waar, dat het tot deze erkenning, of tot een andere, die goed is, niet komen kan, zonder bewust de tegenstelling onder de oogen te zien. Tegenstelling is hier natuurlijk volstrekt iets anders dan antinomie; noord- en zuidpool, dood en leven, licht en donker, hemelglans en doodsche doofheid, vertoon van toekomstig erfgoed (b.v. hemelheerlijkheid) en betoog van de wijze om tot dat erfgoed in rechten te komen (b.v. door den messiaanschen uitgang) zijn dan ook volmaakt vrij van alle antinomie; ze zijn allen maar tegenstellingen, of een vertoog daarover, of een vertoog daarvan. Die in tegenstellingen uitgedrukte dingen nu, gelijk ze in de werkelijkheid bestaan, zijn met heel de levende werkelijkheid verbonden door de eenheid van Gods wereldplan. En slechts hij kan nu zijnerzijds in Gods ééne wereld aan dat ééne wereldplan van God concreet en passend beantwoorden, die, in de open ruimte, de tegenstellingen concreet voor oogen zich houdende, staande op zijn eigen plaats, stelling neemt tusschen de tegenstellingen, stelling in het geopenbaarde Woord, waaraan hij gehoorzaam is en blijft. Zijn beantwoording aan Gods ééne wereldplan ligt dan in een concrete, onder de open zon aanvaarde en bewustgeworden eenheid van levensplan.

Maar dit zijn klanken uit een ver verleden: zoo was het in het paradijs. Dat was toen werkelijkheid. Dit was in Adam, onzen vader. Zoodanig mensch was hij; hij moet een ander zijn geweest, dan de mensch van Kant, gelijk trouwens zijn bodem een andere was dan die van Kant—Laplace. Hij kon wel niet anders dan wij: de tegenstellingen na elkaar noemen, en b.v. Oost en West zeggen (misschien ook wel denken) NA elkaar. Maar hij bedacht toch bij zichzelf heel goed — en dat is nu voor ons het vreemde — dat Oost en West TEGELIJK bestaan, ja, dat men van „Oost“ eerst spreken kan, als er een „West“ is, en als die twee steeds naast elkander blijven staan, in werkelijkheid, en in gedachten. Zoo wist Adam datzelfde van „morgen“ en van „avond“, van den „aanvang“ van een levensproces, en van zijn „uitgang“; want ook een wereld zonder „dood“ (zooals zijn paradijs) heeft toch overgangen naar andere bestaanswijzen, die op een „punt des tijds“ voldoende feiten moeten worden. Een levensvorm van heden of van morgen vindt dus ook daar een „ingang“ en een „uitgang“. En die beide dan in vrede. Ook Adam ziet de tegenstelling tusschen wat hij thans reëel bezit, en wat later hem in andere bestaanswijze zal worden. Hij ziet den uitgang van zijn tegenwoordig levensproces altijd in levend verband met de „heerlijkheid“, die hem daarna — later, later — moeten zal. Al zijn hemelboden, Gabriël, en Michaël, spreken dien eersten Adam van zijn „uitgang“ uit dezen eersten levensgang. En zij worden dan gezien, hijzelf wordt óók gezien, als „vader“ van de eerste existentieperiode, in „heerlijkheid“. Dat wil nu zeggen: hij heeft concreet, reëel, zijn „uitgang“ uit het eerste leven, onder het oog gehad, en ook genomen, in levende, strijdloze eenheid met de „heerlijkheid“, die hem geworden zou, indien hij bleef in zijn verband met God, indien hij deed den Groeten Wil van Hem, die voor zijn „uitgang“, dien vreedzamen uitgang, in een punt des tijds, tot hoogerden levensrijkdom, de termen hem gesteld had: God.

Sinds is die Adam van zijn God vervallen, en wij allen vielen in hem. Wij zijn verdwaald; de oorzaak van ons dwalen zit hier binnen in. In u, en mij, van binnen. Ons denken is verstoord. Het is verstoord ook hierdoor, dat wij in onze ziel de neiging voeden, dit tegelijk omvatten met gretige oogen, en met gulzige ziel, van de tegenstellingen in één ondeelbaar oogenblik maar na te laten, en aan ons denken te verbieden, als te lastig. Wij zijn zoo goddeloos, en dus zoo lui. Zoo lui, nog eens. O neen, wij zijn niet algeheel verdoemd, en alle licht is niet van ons genomen; de „vaderen“ spraken voorzichtig van „kleine overblijfselen“, en van „gemeene gratie“ en van „gemeene openbaring“. Daarom geeft Gods gemeene gratie ons nog een nawerking van dien heilzamen dwang, dien de tegenstellingen, de tegen-elkaar-over-gestelde gegevenheden der werkelijkheid, op onze oogen en onzen geest oefenen. Dan komen er denkers, wijsgeeren, wiskunstenaars, bedrivers van de logica. Maar zoolang hun „hart“ niet is vernieuwd, zullen zij van hun denken een ambtelooz — in Gods rijk ambtelooz — bedrijf maken; zij doen daarmee geen ambtelijken dienst voor Hem. Zij verlossen daarom noch zichzelf, noch ons. Integendeel, zij maken de verwarring grooter. Want omdat zij onherboren menschen zijn, hebben ook zij hun diepste levenskeus, die van God afvoert, en die ontsnappen wil aan wat het leven drukken kan onder Zijn klem. Daarom verwringen zij — en doen dat onbewust — de tegenstellingen, of stellen ze vals, of verzwijgen ze, waar zij juist beginnen of opnieuw beginnen of vervolgen

moesten. O, hoe ze soms bang kunnen zijn voor de reële contrasten in de wereld. Als ik de zonde zien wil, ga ik niet naar de tingeltangels kijken, althans niet daar alleen. Ik denk dan eerst over het denken na, en vind mijn boekenkast een schreeuw, feller, dan het rumoer van de nachtbuurt, een schreeuw tot God vanwege de grootheid onzer zonde.

Maar voor de wijzen dezer eeuw, en voor de broeders van de achterhoede, is er nu een groot licht verschenen. De tweede Adam is gekomen. Hij kwam tot zijn zeer groote uren, en kwam tot zijn vervaarlijk Punt des Tijds. Toen verachtte hij alle menschen-orakels over de Gelegenheid des Tijds, en zei bij zich: de Gelegenheid des Tijds is daar, waar ik arbeid, om te komen, tot die spanning, waarin ik gereed zal zijn voor het nieuwe, zwaardere uur, de nieuwe, zwaardere periode van werken.

En zoo komt Christus' lijdens tot zijn voor ons verlossende concreetheid. Hij heeft daarin zich nimmer het gemak gegund van het „abstracte“.

Het zou de moeite zeker loonen, deze gedachte nader toe te lichten, en uit de lijdenshistorie de illustraties te bijeenvergaren.

Maar dit zou ons te ver thans voeren.

Laat ons het geheel uit het begin verstaan; dat is te zeggen: laat ons slechts even denken aan de „episode“ (gelijk men het, maar dan onzuiver, pleegt uit te drukken) van de verheerlijking op den berg.

Hoe is die „episode“ wel bij Hem begonnen? Hij klom een berg op om te bidden. Even nadenken: hoe lang heb ik noodig, om een berg te bestijgen? Nu, zooveel passen nam hij, want Hij wou bidden.

Hij zag zijn „heden“ in het licht van „morgen“. Hij „vatte zich“, en kroop de kazematten der maatschen, en der dobbelaars, en der hoeren uit. Hij was wel klaar met hen, voor heden. En nam de drie, die Hij het zwaarst belasten wilde, met Zich mee. Zij moesten, en ze zouden mee. Ze moesten onder open hemel. Om straks te kunnen preken en voor u en mij te schrijven.

Hij ging te bidden.

Toen kwam daar antwoord: de hemel „liet zich zien“ in heerlijkheid. De boden van den Tweeden Adam waren dimal niet slechts engelen, doch menschen; wij kwamen dan ook verder dan ten dage van den eersten Adam. En zie, zij „lieten zich zien“, gelijk wij ook vertalen kunnen, in „heerlijkheid“, en zeiden zó, en toen, en daar, zijn uitgang. Ja, juffrouw van de kazematjeskerk, dat is nu hemel-stijl. Denk er Zondag maar aan, als de dominee U al of niet zal aanstaan. God had Zijn eenheid van het wereld-plan doen zien. Heden en morgen; dood en leven; doofheid en heerlijkheid; wat de tweede Adam heden heeft, en wat Hij — mits Hij zal gehoorzaam zijn — zal ontvangen; — dat wordt in één overweldigende eenheid getoond. Vandaar, dat Petrus waraai spreken gaat: hij zag daar nu ineens veel meer, en zag vooral heel anders, dan Kant in heel zijn leven „zag“, en durfde zien, al kon die arme rijke Petrus 't niet verwerken, zonder Woord. Dat Woord — dat komt er dan ook bij, daar straks. De Tweede Adam; en die wordt op zijn gebed nu als zoodanig bejegend: — ik dank U, Heere, het is nog goed, zeer goed, tot dezen oogenblik, het werk kan doorgaan. De nieuwe periode wordt op goede wijs ontvangen. Zijn zijds.

En toen de hemel zich alzoo „liet“ zien, met heel de aarde mee, toen daar de twee termen van de Groote Heilsgeschiedenis — de een term¹⁾ van vóór het Punt-van-Doorbraak en de andere²⁾ van daarna — in één gezicht-gehoor-spraak Gods vertoond werd (in 't gezicht) en ook beloofd werd (in het zeggen), toen kwam mijn Heer en God, de Zoon des Menschen, tweede Adam.

En zag.

En hoorde.

En deed die twee in éénen.

En stond dus in het hart des tijds met Zijn gedachten, en met Zijn wil-tot-daad-naar-al-de-wetten.

En wist toen, dat het gansch onmogelijk was, dat Hij zó in kon gaan tot het licht, want dit zou zijn de Zondeval des Hemels, en van den Tweeden Adam: zou, wie zijn woord gegeven had tot sterven, en wie er toe verordineerd was, zonder dood ooit kunnen leven? Groter vergissing kan het evangelie niet bedekken. Hij wist: ik moet den uitgang hebben. Tweede Adam. Hij wist den Rouw te moeten dragen. Maar hij wist dat in het licht; hij greep zó maar met beide handen in de heerlijkheid. Hij dacht en koos concreet, zag de TWEE polen, stond bewust tusschen die beide in, — en deed toen de groote keuze van den grooten stap.³⁾ De keus was vrij nu van het abstraheeren; en het gekozen was nu zeer concreet gezien, toen Hij het koos. Toen kon daarna de groote „stap“ concreet gedaan worden. Hij blijft ook altijd zeer concreet; een poosje later zal hij een plechtig

¹⁾ Dood.

²⁾ Heerlijkheid.

³⁾ Aus einem Polbereich kommt das Leben in den gegenstehenden nur durch einen „Schritt“ (Guardini, Gegensatz, 182).

uur (van zalving) en een temelend verwijt (van Judas) schijnbaar ruw verstoren met het zeer vreemde woord: de armen hebt gij altijd met u; de algemeene armen. Maar Mij — den Anders-Arme — hebt gij niet altijd bij u. O Heere, mijn God, nu ben ik verlost; och, breng mij door het geloof naar den wil-tot-zien-in-tegenstellingen, opdat mijn traagheid niet mijn oordeel zij, meer dan het samenbakken van de Zandstraat.

Ja, zeker, juffrouw van daareven: Hij zag de Zandstraat óók, toen Hij zóo zeer verheven was, en deed. Waarvoor moet Hij anders sterven? Weet gij het soms?

Als ik het wel zie, liggen hier bijbelsche bouwstoffen voor gereformeerde lijdens-prediking.

K. S.

Het congres van Londen.

Verleden week schreef ik iets over het angekondigde Calvinistencongres te Londen, en merkte op, dat men over de vraag, of het voor ons zoo belangrijk was, als in Nederland hier en daar geloofd werd, van meening kan verschillen. Enkele nadere mededeelingen ontving ik op dit punt van Dr J. van Lonkhuyzen, die mijn opinie geheel bevestigt. Volgende week hoop ik dr van Lonkhuyzen's artikel aan de lezers voor te leggen.

K. S.

Hoe „Pniël“-recensenten soms de „una sancta“ tegenhouden.

Het zou diabolisch zijn, uit een vergissing munt te slaan. Maar als vergissingen een „mentaliteit“ vertoonen, is het goed en nuttig, op die mentaliteit te wijzen. Daarom geef ik hier door, wat, niet door Dr Gunning zelf, maar door één van de recensenten in „Pniël“, geschreven wordt over Dr Geelkerken's boek over „Prediker“:

Toen ik de eerlijke inleiding op dit niet alledaagse boek gelezen had, was mijn eerste gedachte, hoe dankbaar moet de schr. zijn, dat „Assen“ hem niet meer bereiken kan. Hij heeft den moed, gedwongen door „ernstige en onoverkomelijke bedenkingen“ tegen de eeuwen-oude kerkelijke traditie in te gaan en te verklaren, dat het voor hem „onnannemelijk“ is, Salomo als schrijver van het boek te beschouwen.

Wat is het toch jammer, dat zooveel menschen, die meenen, dat de Gereformeerde Kerken de „una sancta“ in den weg staan, haar zelf in den weg gaan staan, door zoo rustig, en lichtvaardig, te schrijven, in hoog-veroordeelden toon, over wat zij niet kennen. Als deze schrijver op de hoogte was van wat de in Assen samenkomende kerken zoo al kunnen leeren of tolereren, dan zou hij weten, dat reeds heel lang vóórdat Dr Geelkerken den Prediker van Salomo als auteur losgemaakt heeft, dit publiek gedaan is door Prof. Aalders (V.U.), Prof. van Gelderen, Dr K. Schilder. De werken van beide laatste genoemden liggen onder ieders bereik.

Zou deze schrijver wel weten, wat er in Assen te doen geweest is?

Hoe het zij, hij moet geen valsche getuigenis spreken.

K. S.

Greeth Smitskamp, De Stille Zegpraal.

Bij de Uitgeversmaatschappij „Holland“ te Amsterdam is, als altijd met smaak verzorgd, een nieuwe schetsenbundel verschenen, dien ik gaarne in een afzonderlijk artikel wil bespreken: de bundel „De Stille Zegpraal“ van Greeth Smitskamp.

We hebben hier het werk van een beginnende Auteur uit onzen christelijken kring en reeds uit dien hoofde heeft het onze directe belangstelling. Maar we vinden hier ook qualiteiten, die evenzovele beloften beteekenen en dat maakt onze interesse te levendiger.

Meer dan eens heb ik er op gewezen, dat de schetsvorm een van de moeilijkste literaire gestalten is. De vereischte korthed, het niet kunnen werken met allerlei verklarende details, de noodzakelijke plasticiteit, die het beeld scherp maken moet, dat en nog meer doet den schetsvorm moeilijk zijn. De verhoudingen zijn gauw onzuiver en een te veel of te weinig op één punt bederft het geheel, juist omdat de korthed van het soort geen gelegenheid biedt tot een herstel van het verstoorte evenwicht. Een geslaagde schets is dus een verdienstelijk ding en een bundel met geslaagde schetsen, die is van de hand eener beginnende Schrijfster, is zeker een belofte.

Welnu, die belofte is hier. Behalve één schets, die wel goed is van opzet en ook goed is van proporties, maar die psychologisch niet af is, die afbreekt op het moment dat het essentiële van het geteekende proces komen gaat („De Terugkeer“), zijn de hier verzamelde bijdragen zuiver van verhoudingen, zuiver ook van compositie. Geleidelijk aan komt het verhaalde op de juiste spanning en Men versta mij goed. Ik wil niet dat de christe-

lijke rom sende be preekt wa bepaald t en zoo a het zou l wijl over wat aan blijft stral deze qual bundel g

Ik wil deering u waardeeri ken, die wikkeling

En dat daarvan aandacht merken, van taal, vrijmoedij onzuiverh ten bewij

Op blz. donkere n vak... l lunt verk op: de di

Op blz. hij het p sprek wo logie de

Op blz. eerste n d gowerkt l taalfont.

En op het werk komener grijpen d een drie

Stylisti die van heerschte

lijk zacht zijn arm driemaal dien met in den 2

dat de k ze (= D ze (= D len, maar

werjes o bijzetten" verwringr ze, het i in school

hijna mei der zilve „zwijge kamer, e leken te

Als m opvolkom talent do gevoelen, het litera fontieve

keerde li zijn. Juist wol te k besef te

Mijn tv schetsen.

Ik erke ook graa christelijk Lied“, „J heeft het

Maar ovi het euvel aankleefl leurstelli

klinkende levenslic praal“, d beluistert van zijn

(„Het lau niet begr bed van die zijn

geven („ervaren, zijn kuns figuren u kemand

het zich loofsblijh lichtende Al eer trek der wezen. N christelijk lijke liter beeld va